

Latvijas Nacionālās bibliotēkas

Literatūras ceļvedis



L N B

LATVIJAS
NACIONĀLĀ
BIBLIOTĒKA

septembris/oktobris



Nr. 6/2023

ISSN 2592-8392

Literatūras ceļvedis



Iesākumam – dažas ziņas no LNB. “Literatūras ceļveža” rudens numurs tapis laikā, kad grāmatu smarža Gaismas pilī tiešā nozīmē virmo visapkārt – pamanāmāk nekā ikdienā. Kā allaž, novembris ir Rīgas Grāmatu svētku mēnesis, tomēr – tās ir vien divas grāmatu sarunu, pacilājošas kņadas un lapu čaukstoņas piesātinātas dienas LNB ātrijā, Bērnu literatūras centrā, konferenču auditorijās. Ir vēl cits iemesls – jau kopš septembra nogales par sava veida jaunu grāmatu valstību uz vairākiem mēnešiem pārtapusi ekspedīcijas telpa LNB pagrabstāvā, kur Bibliotēku attīstības centra darbinieki strādā ar VKKF atbalstītā projekta “Rakstītāji un rakstu zīmes: latviešu autori un literatūra Latvijas bibliotēkās” ietvaros iepirktajām grāmatām (320 nosaukumu no 39 izdevējiem, kopumā vairāk nekā 10 tūkstoši eksemplāru), darot visu, lai tās iespējami ātrāk sasniegtu lasītājus; brīdī, kad lasāt šo tekstu, grāmatas, visticamāk, jau iegūlušas Latvijas reģionu bibliotēku grāmatplauktos vai steidzīgāko lasītāju somās un naktsskapīšos. Par daļu no projekta ietvaros iegādātajām grāmatām šajā numurā stāsta “Literatūras ceļveža” veidošanā iesaistītie kolēģi. Varbūt tieši šie ieteikumi palīdzēs veikt labākās izvēles? Meklējot spilgtākos atslēgvārdus topošā numura priekšvārdam, radās vēlme izcelt vairākas pārilaicīgas, tomēr šobrīd – diemžēl, jau tik ieilgušajā krīžu laikmetā – īpaši aktuālas un bieži pārspriestas tēmas kā profesionālā izdegšana (Ābelīņa, Marija. **“Profesionālā izdegšana: pamanīt un novērst izdegšanu, atgūt darba efektivitāti un dzīvesprieku”**), mentālā veselība (Stjuarte-Smita, Sjū. **“Rūpīgi kopts prāts: dziedinošās ainavas”**) un allaž tik svarīgā personāla vadība (Svika, Nauris. **“Cilvēcīga vadība... : jo darbinieki ir cilvēki, nevis resursi”**) – sakritības

dēļ visas trīs minētās grāmatas ir izdevniecības “Zvaigzne ABC” 2023. gada izdevumi. Svarīgi minēt, ka jaunajā numurā turpinām sekot “Dienas Grāmatas” romānu un monogrāfiju sērijai “Es esmu...” – literatūras procesu pārzinātāji šoreiz piedāvā mūsu izdevuma sekotājiem divu lielisku šogad iznākušo grāmatu apskatus (Daukste-Silasproģe, Inguna. **“Balsis pār jūru”. Monogrāfija** un Kuzmins, Svens. **“Skaistums un nemiers”. Romāns**). Nevaru neizcelt arī japāņu autores Mičiko Aojamas grāmatu **“What you are looking for is in the library”** (“Tas, ko tu meklē, atrodams bibliotēkā”), kas līdzinās patiesai mīlestības vēstulei bibliotēkām, bibliotekāriem un bibliotēku lietotājiem! Un, protams, aicinu neatstāt bez ievērības arī vairākus foto mākslai veltītus izdevumus, jo īpaši – krāšņo, ar digitālo papildināto realitāti bagātināto biedrības “Liepājai 400” izdevumu **“Pastaiga pa skaisto Liepāju. Uzplaukums”**. Šī grāmata ir no sirds baudāma tāpat kā pilsēta.

Apskatus par izcilām bērniem un jauniešiem veltītām grāmatām šoreiz atradīsiet numura beigu daļā, tomēr noslēgt ievadrakstu gribētos, jūs nedaudz samulsinot: vai jums kādreiz ir tā iepatikusies kāda grāmata, ka radusies vēlme to apskaut? Jo – ja, kā stāstīts kādā slovēņu autora bērnu grāmatīnā, ir iespējams apskaut pat ezi, tad kāpēc lai tā nebūtu arī kāda sirdij tuva, lielisks, samtainos vākos iesieta sirsniņa grāmata? No kurienes šāda draiska ideja? Atcerieties – bērnu grāmatas ieteicams lasīt arī tad, kad esam pieauguši!

Seko mums lnb.lv



Literatūras ceļvedis



Sagatavotāji

LNB Pakalpojumu departamenta Humanitāro un sociālo zinātņu lasītavas nozaru informācijas ekspertes Astra Šmite, Irēna Moreino un Lauma Remese

LNB Speciālo krājumu departamenta Pētniecības un interpretācijas centra muzejpedagoģe Anita Smeltere

LNB Speciālo krājumu departamenta Karšu un ģeotelpiskās informācijas nodaļas vadītāja Linda Akmentiņa

LNB Speciālo krājumu departamenta Mākslas lasītavas krājuma eksperte Ingrīda Peldekse

LNB Bibliogrāfijas institūta Datu un zināšanu pārvaldības nodaļas standartizācijas eksperte Aija Uzula

LNB Attīstības departamenta Bibliotēku attīstības centra tīmekļa resursu redaktore Anna Iltnere, nozares speciāliste darbā ar bērniem un jauniešiem Madara Freivalde, bibliotēku nozares speciāliste Anda Saldovere, galvenā bibliotekāre Solvita Ozola

Liepājas Zaļās birzs bibliotēkas vecākā bibliotekāre Sanita Stepena

LNB atbalsta biedrības konsultante Dārija Juškeviča

Grāmatniecības pētniece Lilija Limane

Literatūras blogere Raiva Turka

Žurnāliste, literāte, grāmatu blogere Inga Kaļva-Miņina

Izdevuma redaktore: LNB Attīstības departamenta Bibliotēku attīstības centra bibliotēku nozares speciāliste Anda Saldovere

Korektore un tīmekļvietnes www.literaturascelvedis.lv administratore: LNB Attīstības departamenta Bibliotēku attīstības centra tīmekļa resursu redaktore Anna Iltnere

Maketētāja: Enija Lukumiete

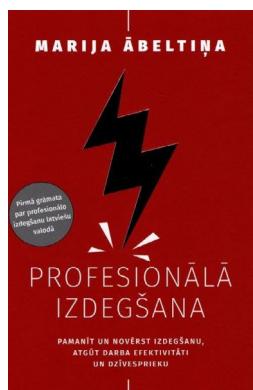
Grāmatu vērtējumus saglabāts vērtētāju individuālais stils

Seko mums lnb.lv



Ābeltiņa, Marija. Profesionālā izdegšana: pamanīt un novērst izdegšanu, atgūt darba efektivitāti un dzīvesprieku.

Iesaka Irēna Moreino



Atslēgvārdi

stress; profesionālā izdegšana; emocionāli toksiska darba vide; darba klimats; organizācijas kultūra; dzīves kvalitāte

https://www.zvaigzne.lv/lv/jaunumi/aktualitates/322701-profesionala_izdegšana_paligs_cina_ar_izplatitako_musdienu_kaiti.html

<https://www.youtube.com/watch?v=oRpUUhO7Bb4>

<https://www.marija-abeltina.com/>

Profesionālais stress un profesionālā izdegšana ir negācijas, ar kurām mūsdienu straujajā dzīves ritmā ir saskāries teju ikviens darbinieks vai vadītājs. Psiholoģijas zinātnieku Marijas Ābeltiņas grāmata ir jauns uz zinātniskiem pētījumiem balstīts izdevums par šo aktuālo tēmu un vienlaikus arī pirmais izdevums par profesionālo izdegšanu latviešu valodā.

To var dēvēt par ceļvedi ikvienam, kurš savā dzīvē un darbā saskaras ar pastāvīgu laika trūkumu, paaugstinātu stresu, pārstrādāšanos, nogurumu, spēku izsīkumu vai nepietiekamu atpūtu, kas rezultātā nenovēršami var novest pie profesionālās izdegšanas. Grāmatā sniegta informācija par savas darbības izvērtēšanu, kas palīdz saprast, kādā izdegšanas procesa posmā, iespējams, esat, kā arī rast motivāciju strādāt produktīvi un radoši, vienlaicīgi saglabājot veselību un augstvērtīgu dzīves kvalitāti. Vēlme palīdzēt cilvēkiem – uzveikt vai nepieļaut profesionālo izdegšanu – ir noteicošais faktors, kas motivējis psiholoģi savus novērojumus, idejas un praktiskās zināšanas apkopot grāmatā.

Veidojot izdevumu, autore balstās arī uz personīgajiem novērojumiem un pieredzi saistībā ar izdegšanu un “pašaizdedzināšanos” – minēto simptomu uzveikšana prasījusi daudz enerģijas un gribasspēka. Autore labprāt dalās vērtīgajā pieredzē, piedāvājot dažādus, reizēm visai atšķirīgus ieteikumus situāciju risinājumiem.

Izdegšanu autore skaidro kā pakāpenisku procesu, kas mēdz notikt gandrīz nemanāmi – kad izvirzītās prasības vai darba slodze pārsniedz personīgos, fiziskos, psiholoģiskos un emocionālos resursus. No tā cieš gan pats indivīds, gan arī iestādes darba

efektivitāte un produktivitāte. Lai iestāde vai organizācija funkcionētu ar iespējami labākiem rezultātiem, ļoti būtiska ir veselīga darba vide, kurā dominē pozitīvas attiecības, augstas morālās vērtības, iekšējā kultūra un pareiza laika organizēšana. Turpretī toksiska darba vide sasniegumus ievērojami pazemina.

Nozīmīga vieta grāmatā atvēlēta darbinieku un vadītāju savstarpējo attiecību simbiozei. Gan vadītāju, gan neformālo līderu loma organizācijas kultūras un klimata veidošanā ir nepārvērtējama. Vadītāji, kuri rūpējas par darbinieku labbūtību un psihoemocionālo stāvokli, uzmana izdegšanas riskus, veicinot darbinieku prasmju attīstību un atzinīgi novērtējot panākumus, kas būtiski sekmē nodarbināto motivācijas palielināšanos un radošo pašatdevi. Profesionālā izdegšana ir zaudējumu ceļš, kas maksā dārgi kā darbiniekiem, tā darba devējiem, tāpēc svarīgi ir to nepieļaut.

Grāmatā attēlotas dažādas izdegšanas “trajektorijas” un piedāvāti atbilstoši risinājumi. Lielai daļai apakšnodaļu pievienoti nedaudz atraktīvi, praktiski vingrinājumi, kas attiecināmi gan uz vadītājiem, piemēram, “Izdegšanas luksofors”, “Viena uzslavas diena”, “Labbūtības vēstneši”, gan arī uz darbiniekiem – “Noguruma termometrs”, “Līdzjūtības pauze”, “Dienas izaicinājums” u.c.

No profesionālās izdegšanas pilnībā nav pasargāts neviens, tāpēc izdevums sagatavots kā vērtīga rokasgrāmata un sniegs jaunas zināšanas visiem, kuri vēlas strādāt un dzīvot pilnvērtīgi.

Privātās un profesionālās vides mijiedarbību un līdzsvarošanu autore aplūkojusi tikai nedaudz, taču šīs saspēles varētu būt nākamās grāmatas mērķis.

Svika, Nauris. Cilvēcīga vadība...: jo darbinieki ir cilvēki, nevis resursi.

Iesaka Linda Akmentiņa



Atslēgvārdi

vadībzinība; līderība; vadītāja un personāla attiecības

[https://naurissvika.com/
lideriba-komandas-vadiba-2/](https://naurissvika.com/lideriba-komandas-vadiba-2/)

Grāmatas autors Nauris Svika ir komandas un līderības attīstības programmu eksperts, pieaugušo izglītības mentors un dzīves treneris. Nauris strādā ar pilnveidoties, mainīties alkstošajiem – tāpat tiem, kuri allaž gatavi spert soli augšup. Šajā grāmatas apskatā Nauris saucu vārdā, jo viņš ir arī mans skolas biedrs – cilvēks, kurš savā mērķtiecībā, neatlaidībā un uzkrātajās zināšanās vēlas dalīties ar līdzcilvēkiem, lai tie kļūtu par *“iespējami labāko savas personības versiju”*. Grāmatas autors ir absolvējis Vācijas militāro akadēmiju, guvis nozīmīgu komandas vadības pieredzi Kosovā un Irākā, izstrādājis un īstenojis dažādas sarežģītības komandu programmas, kuras visbiežāk organizētas nestandarta formātos. Nauris zināms arī kā semināru pasniedzējs, konferenču lektors, grāmatu autors.

Man bija tas gods būt klāt grāmatas *“Cilvēcīga vadība”* atklāšanas pasākumā. Nosvērts balss tembrs, strukturēta runa un stāstītais par laikposmu no grāmatas tapšanas idejas līdz īstenošanai manī kā pasākuma dalībniecē urdīja nemieru un mudināja ātrāk ķerties pie sava eksemplāra lasīšanas.

Ļoti uzrunājošs izdevies jau grāmatas vāka noformējums ar tajā pausto vēstījumu, kādai nevajadzētu būt vadībai un vadības stilam, līdz izkristalizējas atslēgas frāze: kādai tai vajadzētu būt. Grāmatu veido kodolīgi, asprātīgi stāstiņi, kuros *“iekodēti”* un tādējādi tiek atklāti būtiskākie patiesas līderības principi. Līdzīgi kā fabulās – ar kodolīgu morāli pēdējās rindkopās. Šāds formāts tik sarežģīto vadībzinību mehānismu padara viegli uztveramu, pat rotaļīgu. Kā saka pats autors: *“Turpmākās lappuses paredzētas labākajiem, kuri vēlas kļūt vēl prasmīgāki, gan sasniedzot mērķus, gan arī iemantojot apkārtējo cilvēku cieņu, kas balstīta uz personību, nevis ieņemamo amatu un oficiālo varas statusu.”*

Apkārt notiekošo mēs katrs izvērtējam caur savu individuālo pieredzes prizmu, līdz ar to katru no mums šajā grāmatā uzrunās kāda cita epizode, kuru šādā vai līdzīgā situācijā esam pieredzējuši. Aprakstītās situācijas ļauj sevi ieraudzīt it kā no malas un saprast, kā kļūt par labāku vadītāju, nezaudējot cilvēcību. Grāmatu *“Cilvēcīga vadība”* iesaku izlasīt ikvienam, kuram šajā robotizētajā, mehanizētajā un automatizētajā pasaulē prioritārās ir cilvēciskās vērtības. Grāmata noderēs gan tiem, kuri atrodas vadošos amatos, gan potenciālajiem vadītājiem, jo *“pārmācīties ir grūtāk nekā iemācīties. Galvenais uzsvars, protams, likts uz vadītājiem, kuri savā dzīvē nebaidās no sasitumiem un zilumiem. Grāmatā pausto vēstījumu sapratīs tie, kuri paši ar iekšēju entuziasmu un smaidu seļā periodiski “savāra lielākas vai mazākas ziepes”*. Grāmata nav paredzēta, lai kādu mācītu labot kļūdas, bet gan lai norādītu uz pareizāka ceļa esamību, piedāvātu iespēju aizdomāties.

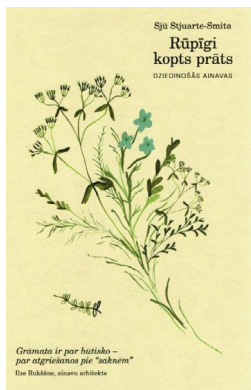
“Menedžē uzdevumus un projektus! Vadi cilvēkus! Un nekad šos divus jēdzienus nejauc vietām, jo pārtikas kastēs noliktavā nav iespējams iedvesmot, turpretī cilvēkiem ne pārāk patīk, ja viņus bīda kā priekšmetus. Iegaumē šo likumsakarību, un būs vieglāk dzīvot!”

Cilvēcība sākas ar cieņu, turklāt abpusēji; laiku pa laikam tomēr nepieciešams to pakontrolēt un pielabot. Un to nevajadzētu jaukt ar visatļautību.

Biežāk atceries, ka viss ir Tavās rokās, bet *“zelta atslēdziņa”* ir tikai pasakās!

Stjuarte-Smita, Sjū. Rūpīgi kopts prāts: dziedinošās ainavas.

Iesaka Aija Uzula



Atslēgvārdi

dārzu psiholoģiskie aspekti;
ainavu terapija; dārzkopības
terapija; dabas dziedinošā
ietekme

https://www.zvaigzne.lv/lv/gramatas/apraksts/203686-rupigi_kopts_prats.html

<https://www.lsm.lv/raksts/kultura/literatura/05.09.2023-darzkopibas-dziedinosa-ietekme-sju-stjuartes-smitas-gramata-rupigi-kopts-prats.a522810/>

Sākot lasīt grāmatu, mani pārņēma mazliet amizanta sajūta, jo sapratu, ka kāds ir apkopojis senenās prakses, kā uzlabot mentālo veselību, un stāsta par to tekstā, kamēr es līdz šim savas sajūtas vārdos ietēpt nebiju spējusi. Darbošanās dārzā spēj dziedēt un uzturēt labā formā mūsu emocijas. Grāmatas autore, atzītā angļu psihiatre un psihoterapeite, prasmīgi ietēpusi vārdos paveikto dārza darbu pēcgaršu. Lūk, tikpat vienkārši kā paņemt dārza darba rīkus un rūpīgi darboties dobē ir rūpēties par mieru prātā! Ja tā padomā, vislielāko jūsmu man sniedz rītausmas laukos, kad basām kājām ar kafijas krūzi rokā eju atvērt mammas aprūpētās siltumnīcas, nelaižot garām iespēju sasmaržot dažādo katrā rozēs ziedā turpat blakus.

Varētu rasties iespaids, ka praktiskās psiholoģijas tematika ir visai sarežģīta rūpīgas iedziļināšanās lasāmviela, taču tā nebūt nav – pateicoties daudziem piemēriem, autore personīgiem pieredzes stāstiem un bagātīgajam ieskatam vēsturiskos notikumos. Tā, piemēram, psihiatre mums atklāj pārsteidzošas nianšes Otrā pasaules kara frontes karavīru centienos nezaudēt cilvēcību un laipnību, strādājot aiz frontes līnijas iekoptajos dārzos, min arī Freida spēka avotu – viņa dārzu – laikā, kad piedzīvoti smagi likteņa triecieni. Lai apstiprinātu ainaviskās pamatvērtības nemainīgo nozīmi veselības vairošanā, autore izmanto gan izcilu konkrētā laikmeta personību, gan pašas darbā sastaptu pacientu dziļi rezonējošus pārdzīvotā piemērus.

"Kopjot dabu ap sevi, mēs kopjam dabu arī sevī" (39. lpp.) – tā iedrošina autore, skaidrojot, ka "ideja par to, ka dvēseli vai savu iekšējo "es" var kopt kā dārzu, bija pazīstama jau senos laikos, un arī mūsdienu zinātne to sāk attiecināt uz smadzenēm". (37. lpp.)

Dabas dzīvības cikla apraksts grāmatas trīspadsmit nodaļās, katrā no kurām stiprināta pārliecība par to, ka daba un ainava spēj mūsos atveseļot ikdienas dzīves zudības trauslumu, ir viena no daudzajām atziņām, ko vērts sev atgādināt trauksmainajā ikdienā.

Manuprāt, autorei izdevusies rudenim ļoti piederīga grāmata, jo dārzs un ainava rudenī nudien ir neatvairāma savā pilnbriedā, krāsu bagātībā, mēreni smeldzīgā pirmsmiera noskaņā. Tad nu – aidā, prom uz dārzu kopt savu mentālās veselības lauku!

Kaprāns, Mārtiņš. Latvieši tur. Latvijas emigrantu mobilitāte un iesakņošanās Lielbritānijā 21. gadsimtenā sākumā.

Iesaka Lauma Remese

Latvieši tur. Latvijas emigrantu mobilitāte un iesakņošanās Lielbritānijā 21. gadsimtenā sākumā



Mārtiņš Kaprāns

Atslēgvārdi

latvieši Lielbritānijā; migrācija; iesakņošanās

<https://www.lsm.lv/raksts/dzive--stils/sarunas/15.05.2023-petnieks-martins-kaprans-latviesiem-jaatmet-augstpratiba-runajot-par-tautiesiem-apvienotaja-karaliste.a507941/>

“Kādam Lielbritānija bija tikai īslaicīgs piedzīvojums, eksperiments, epizodiska sociālā statusa un personiskās varēšanas mēraukla, izrāviena brīdis, lai pēcāk dotos citur vai atgrieztos Latvijā ar jaunām prasmēm un uzlabotu materiālo stāvokli.” (Mārtiņš Kaprāns. “Latvieši tur”)

2004. gadā, Latvijai iestājoties Eiropas Savienībā, strauji mainījās mūsu valsts emigrācijas situācija – darba un izglītības iespējas, un salīdzinoši liberāla imigrācijas politika vilināja daudzus doties laimes meklējumos uz citām Eiropas valstīm, īpaši Lielbritāniju. Ekonomiskās recesijas laikā (2009–2010) uz Lielbritāniju izceļoja tūkstošiem Latvijas iedzīvotāju, tādējādi tā kļuva par lielāko Latvijas diasporas mītnes zemi ar vairāk nekā 100 tūkstošiem mūsu valsts cilvēku.

Grāmatas autora – Latvijas Universitātes Filozofijas un socioloģijas institūta vadošā pētnieka, komunikācijas zinātnes doktora Mārtiņa Kaprāna – interese par Lielbritānijas latviešiem radās saistībā ar ilgām pārdomām par savu paaudzi, kuras liela daļa devusies uz Lielbritāniju; šīs intereses pamatā ir arī astoņus gadus ilgs lauka darbs, veikts vairākos pētniecības projektos. Grāmatā autors balstās savos pētījumos un novērojumos, izmantojot kvalitatīvo datu kopu, kuru veido daļēji strukturētas intervijas ar latviešu migrantiem, kā arī kvantitatīvos datus, kas iegūti tiešsaistes aptaujās. Autors balstās arī līdzdalīgos novērojumos, kuros fokusējas uz latviešu diasporas pasākumiem (koncertiem, svinībām u.tml.), kā arī par resursu izmanto diasporas lielākās sociālo mediju vietnes, īpašu uzmanību pievēršot komentāru sadaļai (par

tādiem tematiem kā *breksita* referendums, *Covid-19* izraisītā pandēmija u.c.). Autors atzīmē, ka pētījuma dalībnieki pārstāv relatīvi jaunu migrantu daļu, tādējādi tas ir nebijis un sociāli specifisks segments, kas atšķiras no Latvijas emigrantiem citās valstīs.

Stāstījums vijas ap jēdzieniem “mobilitāte” un “iesakņošanās”, ar iesakņošanos saprotot un domājot procesu, kurā migrants atrod “*jaunus kognitīvus, materiālus, kulturālus, emocionālus un cita veida “enkurus” savai sociālajai esībai, kā arī atbrīvojas no vecajiem enkuriem, kas apgrūtina iejušanos jaunajā mītnes zemē*”. Grāmatā Kaprāns apkopo un analizē procesus un Latvijas migrantu definētās sajūtas, kas liecina par notikušo iesakņošanos. Pētījuma dalībnieki stāsta par pieredzi, uzsākot dzīvi svešā zemē, par tautiešu savstarpējās socializēšanās nozīmi, arī par iekļaušanos britu sabiedrībā un britu attieksmi pret latviešu kolēģiem. Analizēts “labā migranta” tēls, kas, piemēram, latviešus “ierāmē” kā strādīgus, prasmīgus un godīgus darbiniekus. Tomēr pētījums nenoliedz arī “sliktā migranta” naratīvu un kodus, vienojot vai, gluži pretēji, nošķirot dažādu tautu migrantus no Eiropas un citu reģionu valstīm. Aplūkotas arī sociālas problēmas un fenomeni, to ietekme uz iesakņošanos, tostarp, sociālekonomiskā noslāņošanās, sociālais statuss, meritokrātija, urbānās vides kulturālā pievilcība vai, tieši pretēji, nepievilcība, kvalitatīva mājokļa loma, labbūtība, etnokulturālo prakšu nozīme Latvijas migrantu vidū, svešvalodu prasmju nozīme un ietekme, u.c.

Kaprāns, Mārtiņš. Latvieši tur. Latvijas emigrantu mobilitāte un iesakņošanās Lielbritānijā 21. gadsimtenā sākumā.

Iesaka Lauma Remese

Latvieši tur. Latvijas emigrantu mobilitāte un iesakņošanās Lielbritānijā 21. gadsimtenā sākumā



Mārtiņš Kaprāns

Atslēgvārdi

latvieši Lielbritānijā; migrācija; iesakņošanās

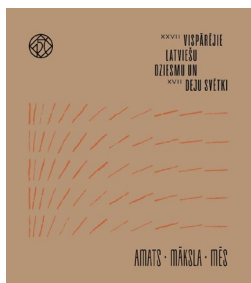
<https://www.lsm.lv/raksts/dzive--stils/sarunas/15.05.2023-petnieks-martins-kaprans-latviesiem-jaatmet-augstpratiba-runajot-par-tautiesiem-apvienotaja-karaliste.a507941/>

Autors atklāj apkopotos cēloņus, kas migrantiem likuši doties prom, kā arī iemeslus, kas liek palikt uz dzīvi ārzemēs. Starp paustajiem iemesliem bieži minēts notiekošais dzimtajā zemē – politiskie procesi, netaisnība, sociālā un finansiālā nedrošība. Savukārt, galvenie palikšanas iemesli svešumā ir, piemēram, salīdzinoši viegli sasniedzamās izaugsmes iespējas, sociālā atzīšana, arī finansiālā stabilitāte. Pieredzes stāstos vairākkārt uzsvēta nozīmīgā saikne starp darbavietu, gribu un pašrealizācijas iespējām – sākotnēji liela daļa latviešu strādājuši darbu, kuru tie var darīt, taču laika gaitā mācījušies, apguvuši dažādas prasmes un tikuši pie darba, kuru patīk darīt. Kā liecina aptaujāto pieredze, vēlme gūt emocionālu gandarījumu no profesionālās darbības var ieņemt līdzvērtīgu vietu ekonomiskajiem apsvērumiem.

Izdevums ir labs resurss, ja vēlaties labāk izprast savu vienaudžu, draugu vai tuvinieku motīvus pamest dzimteni, kā arī iemeslus, kuri neveicina atgriešanos. Grāmata būs noderīga ne tikai pētniecībā – tā ātri lasās un raisa interesi, jo sarakstīta saistoši un balstās ne tikai cilvēku pieredzēs, bet arī skaidro dažādus sociālus fenomenus un attieksmes. Pētījumā apkopotie piemēri vairākkārt rosina aizdomāties par mazkvalificēta darba un aizbraukušo stereotipizāciju un stigmatizēšanu. Grāmata atgādina – aizbraukušie ir tādi paši un tikpat dažādi cilvēki kā šeit dzīvojošie – ar savu ikdienu, problēmām un cerībām.

Amats. Māksla. Mēs: Latvijas Mākslas akadēmijas pētījumi projektā “Etniskais mākslā. Amatniecība lietišķajā un tēlotājā mākslā, dizainā un arhitektūrā”, 2020.–2022. gads; Tautas lietišķās mākslas izstāde “Mēs”, 2023. gada 1.–30. jūlijs.

Iesaka Ingrīda Peldekse



Atslēgvārdi

tautas daiļamata meistari;
tekstilmāksla; dzintara
apstrāde; sprēslīcas; zīļu
jostas; keramika; lietišķās
mākslas izstāde

<https://ltv.lsm.lv/lv/raksts/30.06.2023-tautas-lietiskas-makslas-bagatibas-izstade-mes.id298688>

<https://www.youtube.com/watch?v=CFB-2ljen-c>

Latvijas Nacionālā kultūras centra apgādā iznākusi grāmata “Amats. Māksla. Mēs” uzskatāma kā divu suverēnu daļu apvienojums: pirmajā daļā iekļauta latviešu amatniecībai veltīta kolektīva monogrāfija, bet otrajā – lietišķās mākslas izstādes “Mēs” katalogs.

Monogrāfijā ir publicēti Latvijas Mākslas akadēmijas pasniedzēju un studentu pētījumi, kas veltīti galvenokārt 20. gadsimta amatniecības senajām tradīcijām – aptvertās tautas daiļamata nozares attiecināmas gan uz tekstilmākslu, gan keramiku, gan dzintara apstrādi. Pētnieces mērķtiecīgi pievērsušās arī muzeju krājumu vērtību apzināšanai, tostarp Kurzemes un Zemgales sprēslīcu un zīļu jostu daudzveidības izpētei, veidojušās tautas daiļamata meistarū kartotēkas, izvēršot arī ekoloģijas, amata prasmju un mākslas mijiedarbības tematiku.

Grāmatas otrā daļa sniedz iespēju iepazīties ar tautas lietišķās mākslas izstādes “Mēs” katalogu. Izstāde notika Rīgā no 2023. gada 1. līdz 30. jūlijam un bija pieskaņota XXVII Vispārējiem latviešu dziesmu un XVII deju svētkiem. Tās mākslinieciskie iekārtotāji bija Mārtiņš Heimrāts, Juris Leitāns, Dace Pudāne un Baiba Vaivare. Izstādes katalogā minēti tās dalībnieki un izstādītie darbi, plašākam ieskatam izdevums papildināts ar izteiksmīgāko eksponātu fotofiksācijām.

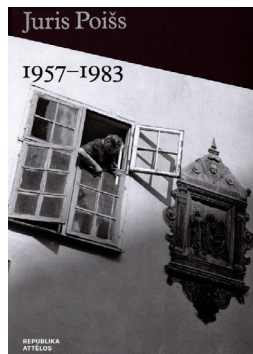
20. gadsimtā rīkoto tautas daiļamatniecības izstāžu katalogos, kādu ir saglabājis ne mazums, piemēram, sabiedriskās atmiņas institūcijās – bibliotēkās un muzejos –, dalībnieku un eksponātu saraksti nonākuši līdz mūsdienām galvenokārt sadrumstalotas informācijas veidā. Savukārt šajā izdevumā pētnieciskais materiāls vērsts uz tautas lietišķās mākslas studiju un individuālu meistarū darbības izzināšanu plašākā kontekstā; ne velti izdevumā iekļautas ziņas par 1300 mūsdienu tautas lietišķās mākslas pratējiem un minēti 3500 darbu nosaukumi, ko radījuši 136 tautas lietišķās mākslas studijas un individuāli autori.

Lietišķajai mākslai veltīts arī izdevums:

Meistari: Latviešu tautas lietišķā māksla 20.–21. gadsimta mijā:
Veltījums XXIII Vispārējiem latviešu Dziesmu svētkiem. Sast.
Dagmāra Prīberga. Rīga: Tautas mākslas centrs, 2003., 303 lpp.

Juris Poišs. 1957–1983.

Iesaka Anita Smeltere



Atslēgvārdi

Juris Poišs; latviešu fotomāksla;
dokumentālā fotogrāfija;
fotožurnālistika

[https://fotokvartals.lv/veikals/
juris-poiss-1957-1983/](https://fotokvartals.lv/veikals/juris-poiss-1957-1983/)

[https://lrl.ism.lv/lv/raksts/
kulturas-rondo/parlapojam-
fotogramatu-juris-
poiss.-1957-1983.a181698/](https://lrl.ism.lv/lv/raksts/kulturas-rondo/parlapojam-fotogramatu-juris-poiss.-1957-1983.a181698/)

Izdevuma izpēti es ieteiktu sākt ar fotogrāfiju aplūkošanu un tikai pēc tam ķerties pie Jura Poiša biogrāfijas iepazīšanas un pārējo tekstu lasīšanas. Grāmatas autori raksta saistoši un konkrēti, neizturoties pret lasītāju kā fotogrāfijas vēstures un teorijas pārzinātāju. Saprotami izskaidrots foto uzņēmumu tapšanas kultūrvēsturiskais konteksts, iezīmētas dažādas foto attēlu aplūkošanas teorijas. Un, kad lasītājs būs bagātinājies no teksta daļas, tam sekojošā Poiša fiksēto mirkļu skatīšanās būs jau gluži cita pieredze. Būs interesanti vērot savas uztveres izmaiņas attiecībā uz to, kā attēls tika pieredzēts sākumā, un kā – ar jau papildinātu zināšanu bagāžu. Grāmatas teorētiskajā daļā sastopamies ar vārdu “fototerapija”. Piekrītu, ka šī grāmata patiesi var kļūt par terapeitisku pieredzi, kas ļauj ne vien vērot aizgājušo laiku ainas un aizgājušu cilvēku dzīves, bet izprast labāk arī savējo. Skatoties aizgājušo laiku fotogrāfijas, gūstam pieredzi, kuras it kā nav bijis, taču objektīvi līdzīgas ainas noteikti atausīs katra privātajā atmiņā. Fotogrāfiju skatīšanās pieredze var palīdzēt – pagātnes un tagadnes cilvēkiem – no malas, taču ar siltu empātiju. Šāds pieņemošs siltums bija jūtams fotogrāfa skatījumā uz iemūžinātajiem mirkļiem.

Publiciste Santa Remere grāmatā iekļautajā esejā “Kādas izdomātas pilsētas hronika” bilst, ka piekritusi rakstīt šo tekstu kādas konkrētas fotogrāfijas iedvesmota – tas ir padomju laika dzemdību zālē uzņemts attēls, kādu veikt tolaik bija īpašs un gandrīz neiespējams izaicinājums. Aplūkojot foto, arī mani tas pārsteidz ne tik daudz ar spēcīgo stāstu, cik māksliniecisko dinamiku un pavisam vienkāršo skaistumu.

Poiša foto grāmata vienlaikus bagātina, izglīto, izklaidē un sniedz mākslas baudījumu, un paredzu, ka tas noteikti būs nozīmīgs brīdis izdevuma aplūkotāja skatīšanās pieredzē – arī tiem, kuriem līdz šim nav ienācis prātā, ka foto albums ir lasāms ar ne mazāku aizrautību kā detektīvs vai ceļojumu apraksti.

Sastādītāji, redaktori un priekšvārda autori:
Toms Zariņš, Aleksejs Muraško;
no angļu valodas tulkojusi Marianna Zvaigzne;
Alekseja Muraško dizains.
Sērija: Republika attēlos. 232 lpp.
Rīga: Kultkom, 2023.
ISBN 9789934875489.

Pastaiga pa skaisto Liepāju. Uzplaukums.

Iesaka Sanita Stepena



Atslēgvārdi

foto albumi; Latvijas un Liepājas vēsture; biedrība "Liepāja 400"

<https://irliepaja.lv/galerijas/gramatas-pastaiga-p-skaisto-liepaju-uzplaukums-atv/>

Liepāja. Saknes, pilsētnieku spēks, šaubas un atkal spēks dzimst tieši te un reizēm, satinies vējā, aizklaudz pa bruģi, lai atkal un atkal atgrieztos. Mana pilsēta – esmu daļiņa Liepājas ceturtajā paaudzē. Un nu, atverot izdevumu "Pastaiga pa skaisto Liepāju. Uzplaukums", varu kļūt par ceļotāju laikā un sajūst pilsētas starp jūru un ezeru noskaņas, ieraudzīt pazīstamas vietas, kādas tās pirms pusotra gadsimta pieredzēja mani vecvecvecāki, jauniņie liepājnieki Līze un Kārlis.

Cita un tomēr tik pazīstama Liepāja. Stāsts par pilsētu izstāstīts attēlos – fotogrāfijās un pastkartēs no laikmeta, kurš aizsākās 19. gadsimta otrajā pusē. Lappuses klāj foto liecības par vietu, kura tobrīd, pateicoties dzelzceļa un ostas attīstībai, pieņemas spēkā un nozīmīgumā. Plaukst pilsēta, tās kultūra un arhitektūra. Attīstība burtiski mutuļo – Romnu dzelzceļš, tramvaja līnijas, rūpnīcu un tiltu būves. Pilsētas vaibstus veido un savu mūžu tiem velta izcilais arhitekts Pauls Maks Berči. Peldiēstāde, Kūrmāja, pilsētas slimnīca, Bonica kafejnīca, Nikolaja ģimnāzija, jūrskola, vēl un vēl citi Berči projektētie nami slīd gar acīm, pārļapojojot albumu. Iedomājos – vai lepni pucēto cilvēku bariņā, kas *špacierē* pa Jūrmalas parku (35. lpp.), ir arī kāds Līzes un Kārļa paziņa? Bet, ja nu viņi paši todien, kad tapa Liepājas pludmales foto, bija *nogājuši līdz jūrajai* un nu no attēla (151. lpp.) māj slepenu sveicienu pāri laikam uz mūsdienām? Vai Parka Paviljons (153. lpp.) viņiem patika tikpat ļoti kā man, kam ir laime pieredzēt šīs ēkas atdzimšanu tagadnē? Un nez, kā tur garšoja kafija tolaik?

208 lappuses attēlu, kas sarunājas ar mūsdienām pāri laika malai. Brīnišķīgs izdevums, ceļvedis Liepājas transformāciju labirintā. Tajā savijas paaudžu veikuma pēctecība ar laikmetu un tehnoloģiju pēctecību. Ja 19. gadsimta izskaņas novitāte bija fotogrāfija, pateicoties kurai saglabāts daudz vizuālu un taustāmu vēsturisku liecību par pilsētu, tad 21. gadsimta tehnoloģiju devums ir iespēja aplūkot albumu ar papildinātās realitātes palīdzību, ieraugot, kā 19. gadsimtā tvertie objekti un mirkli izskatās mūsdienās.

Rokā turu Latvijā pirmo fotoalbumu ar papildināto realitāti – tajā aplūkojami ap 70 no grāmatā ievietotajiem teju 200 attēliem. Lejuplādējot aplikāciju "Old Libau", atverot to un pietuvinot grāmatas attēliem ar aplikācijas atzīmi, redzamas konkrētās vietas un ēkas mūsdienās.

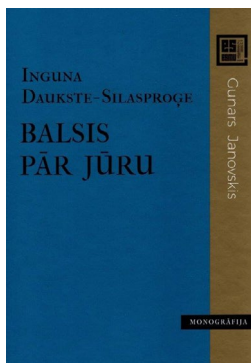
2021. gadā biedrība "Liepāja 400" izdeva pirmo albumu par Liepāju "Pastaiga pa skaisto Liepāju", kas saņēma Liepājas Kultūras gada balvu. Pirmais albums bija melnbalts, otrais nu ir krāsains un bagātināts ar digitālo tehnoloģiju iespējām.

Bija prieks aktivizēt savas liepājnieces ģenētiskās atmiņas šūnas.

Tiekamies pastaigā pa skaisto Liepāju, aiziet!

Daukste–Silasproģe, Inguna. Balsis pār jūru.

Iesaka Lilija Limane



Atslēgvārdi

Gunars Janovskis; latviešu autoru biogrāfijas; literatūras vēsture un kritika

<https://www.lsm.lv/raksts/kultura/literatura/19.09.2023-rakstnieka-gunara-janovska-mantotais-spits-monografijas-balsis-par-juru-apskats.a524479/>

Nebūdamā profesionāla literatūras speciāliste, Ingunas Daukstes-Silasproģes monogrāfiju “Balsis pār jūru” vērtēju kā šedevru. Grāmatas lasīšanai pievērsos nevilus, nelolojot lielu interesi par tajā aplūkoto rakstnieka Gunara Janovska personību, jo jāatzīstas, ka neesmu lasījusi nevienu viņa grāmatu. Nu monogrāfijas iespaidā no bibliotēkas plauktiem uz manu rakstāmgaldu atceļojuši jau vairāki rakstnieka darbi. Atliek tikt skaidrībā, kas bija tas pievilcības spēks Daukstes-Silasproģes tekstā?

Pirmais, kas saistīja un valdzināja, bija literatūras pētnieces godīgums un tiešums. Monogrāfijas teksts patīkami atšķiras no mūsdienās daudziem pētniekiem raksturīgās smagnējās pieejas ar teoretizēšanu un filozofēšanu, kas lasītājā neatstāj nekādus emocionālus nospiedumus. Daukste-Silasproģe dziļi izprot katru uzrakstīto vārdu un frāzi, un viegli nodod to lasītājam. Jo viss apzinātais, savāktais un pateiktais izlaists ne tikai caur racionālo prātu (bez spēcīgas loģikas klātbūtnes nemaz nevarētu saorganizēt tik plašu informācijas apjomu), bet arī caur autores sirdi. Savu mīlestību un pieķeršanos pētāmajam priekšmetam viņa pratusi novadīt līdz lasītājam īstajos vārdos. Šāds vienkāršs stils sakņojas apzinātā, Janovska daiļradei pielāgotā materiāla pasniegšanas veidā: “*Nerakstīt buramvārdos, briesmīgi gudri un skaistiem izteicieniem – tā mēdzis teikt rakstnieks Gunars Janovskis. Es ceru, ka bez tā esmu iztikusi.*” (Monogrāfijas nobeigumā.)

Tomēr, lai arī ik rindā jūtami sirdspuksti, monogrāfijas teksts nav nekāda jūsmošana, tas ir plašā faktu materiālā balstīts eksakts pētījums. Gadu gaitā autore izdzīvojusi Janovska grāmatu personāžu likteņus, viņa arī skrupulozi apzinājusi visus pieejamos informācijas avotus par rakstnieku. Tie ir nepublicētie rokraksti Latvijas Nacionālās bibliotēkas Janovska

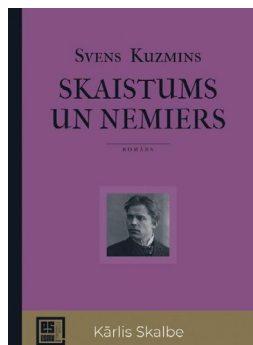
arhīvā, Akadēmiskās bibliotēkas, Rakstniecības un mūzikas muzejā un privātpersonu īpašumā glabātie dokumenti, atsauksmes un vērtējumi par rakstnieka grāmatām trimdas latviešu periodikā, literatūras vēsturnieku apcerējumi. Avotu klātbūtni jūtam ik monogrāfijas lappusē, jo autore neskopojas ar vēstuļu un citu tekstu citējumiem, kuri, īpaši paša Janovska teksti, piešķir autentiskumu un ticamību apgalvojumiem un secinājumiem. Ar apbrīnojamu prasmi citātu un autores teksta raksts saausts skaistā audumā. Tas izdarīts tik prasmīgi un lietpratīgi, ka nerada citātu pārblīvētības iespaidu. Apskaužama Daukstes-Silasproģes prasme saskaņot savu rakstības manieri ar Janovska tekstiem, veidojot vienotu valodas plūdumu.

Monogrāfijas struktūru veido divas labi harmonizētas daļas: “Biogrāfijas līnijas un krustpunkti” un “Daiļrades līnijas un krustpunkti”. Kaut grāmatas apjoms šķiet iespaidīgs, izklāsts izdevies kompakts, neieslīgstot nebūtiskās detaļās. Labi pārskatāms kļūst Janovska dzīves ceļš – gan dēkaiņa jūrnieka gaitas, gan vientulīgā dzīve īpašumā meža mājā Anglijas vidienē, gan ierobežotā iekļaušanās dzīvē svešumā, gan nemitīgā smeldze pēc mājām. Literārā darbībā pa īstam izpaudies tikai pusmūžā, rakstnieka talants Janovskī snaudis jau kopš pusaudža gadiem. Monogrāfijā parādīts, kā un kādos apstākļos tas atveras, kāds ir romānu, stāstu un dzejoļu ceļš pie lasītājiem, kā tos uztver un novērtē kritiķi un lasītāji. Šādu apceres veidu – balstītu uz notikumiem ārpus literārajiem darbiem – izraugoties, monogrāfijas autore pastarpināti un neuzbāzīgi pratusi pavēstīt arī romānu, stāstu un dzejoļu saturu un literāro kvalitāti – īsteno Janovska daiļrades būtību.

“Balsis pār jūru” nav vis sērijas “Es esmu...” ietvaros radīts pienākuma darbs, bet gadu gaitā izlolota monogrāfijas autores saplūsme ar rakstnieka Janovska dzīvi un daiļradi. Divu garīgi tuvu personību satuvināšanās. Lasot jutu šādas satikšanās zelta vērtību.

Kuzmins, Svens. Skaistums un nemiers.

Iesaka Viesturs Vecgrāvis



Atslēgvārdi

latviešu romāni; literatūras vēsture; Latvijas vēsture; Kārlis Skalbe

<https://www.lsm.lv/raksts/kultura/literatura/13.06.2023-skaistums-un-nemiers>

<https://lr1.lsm.lv/lv/raksts/kulturas-rondo/skaistums-un-nemiers-svena-kuzmina-stasts-par-karla-skalbes-jaun-a178099/>

https://www.diena.lv/raksts/ka/recenzijas/no-ziemelblazmas-lidz-kaviem.-svena-kuzmina-romana-_skaistums-un-nemiers_-recenzija-14302294

Svena Kuzmina romāns "Skaistums un nemiers" par Kārli Skalbi sērijā "Es esmu..." ir viens no izcilākajiem šīs sērijas romāniem divu pamatojumu dēļ. Pirmkārt, tajā tēlots maz akcentēts posms rakstnieka dzīvē: 1896.–1906. gadi, kad mūsu "pasakķēniņa" (Antons Austrīņš) literārā gaume un orientācija tikai veidojas un mums ierastais autentiskais Skalbe meklē savu rakstnieka oriģinalitāti. Tas ir laiks, kuru izteikti ietekmē gan sava laika sabiedriskie notikumi un mākslinieciskie meklējumi latviešu kultūrtelpā, gan politiskās ilūzijas un maldi, proti, t.s. laikmeta valdošās strāvas, pārmaiņas un nereti teroristiski akti Krievijas impērijas paradoksālajā realitātē, metropoles centros – Pēterburgā un Maskavā. Krievijas notikumu tēlojums veido Kuzmina romāna paralēlo sižetu. Šis – Krievijas segments precīzā vēsturiskā izvērsumā – tad arī ir Kuzmina romāna otrais galvenais vēstījums, kas, pieļaujū, Krievijas vēsturisko ainu desmitgadē pirms 1905. gada revolūcijas maz zinošam lasītājam sagādā grūtības un varbūt pat mudina jautāt, kāpēc šis Krievijas augšslāņu, vēsturisko notikumu un konkrētu personāžu ideju akcentējums un tik plašais, detalizētais izvērsums bijis nepieciešams. Kuzmins pierāda, ka tas lieti noder, jo tā daudzkārt konkrētāk pamato, cik – gan tieši, gan netieši – Latvijas vēsturi 19. un 20. gadsimtu mijā ietekmējušas Krievijas sabiedriski politiskās peripētijas. Viņu dzīvju, principu, ideju un darbību tēlojums ir uzskatāms pretstats tām tendencēm, kas veido Skalbi un citus gadsimtu mijas latviešu kultūras darbiniekus kā evolucionāru garīgu pārmaiņu pārstāvjus.

Latviešiem veltītajā teksta daļā Kuzmins sulīgās, dažkārt ironiskās ainās tēlo ne vien Skalbi, bet arī Rūdolfu Blaumani (zīmīga aina par Blaumaņa "mācību", kā pareizi (!) jāmazgā rokas), Jāni Akurateru, Antonu Austrīņu, mazāk zināmos Kārli Krūzu, Zemgaliešu Birutu, Kārli Jēkabsonu, Pēteri Blausu, publicistu Jāni Jansonu (Braunu), grāmatizdevēju Jāni Ozolu (vizuāli spoža aina

par Ozola aizrautību ar velosipēdu), revolucionārus Ernestu Rolavu, Ferdinandu Grīniņu un Miķeli Valteru, mācītājus Šillingu un Kēleru, policistu Drūģi. Pavīd arī tādi personāži kā vēlākais prozists Jūlijs Vecozols jaunības revolucionāra kategorismā, ģimnāzistes, divas Mildas – Palēviča un Cielēna, kurām nākotnē ir nozīmīga loma un vieta latviešu kultūrā, austriešu sociāldemokrāts Adlers un vēl citi, kopumā radot pārliecinošu laikmeta izgaismojumu, kurā Skalbe ir gan vērotājs (sākumā), gan aktīvs notikumu līdzdalībnieks. Žēl, ka mazāk Kuzmins parādījis intīmo, dvēselisko Skalbi, jo šajā laikā, 1902. gadā, tiek publicēts viņa pirmais, sirsnīguma un dabas tuvības caurstrāvotais dzeju krājums "Cietumnieka sapņi", kurā jau atklājas *skalbiskais* dabas mazo reāliju kults un *skalbiskā* pietāte pret cilvēka jūtu dzīvi. Vēstījuma gaitā Skalbe atsvabinās no svešā un maldīgā, sev liekā un traucējošā, laikmetiski sabiedriskā kategorisma, un lasītājs ierauga garīgo, intīmi dvēselisko, "sirds un saules" gaismas Skalbi, ko zīmīgi uzsvēris Kuzmins romāna virsrakstā.

Abi vēstījuma segmenti – *skalbiskais* (latviskais) un Krievzemes – literāri "sulīgās", vēsturiski un psiholoģiski pārliecinošās ainās detalizēti rāda latviešu inteliģences savas identitātes, sava autentiskuma meklējumus – tas ir romāna par Kārli Skalbi lielākais ieguvums.

Kuzmins, tēlodams gan intīmo jauno Skalbi, jaunu vērtību meklētāju, gan tā laika sabiedrisko centienu ietekmēto Skalbi, to darījis pārliecinoši, dzīvi, ar bagātīgu faktu akcentiem un literāri ekspresīvi – tāpēc romāns pieskaitāms sērijas izcilākajiem darbiem.

Indriksone, Ramona. Es vedīšu tevi mājās.

Iesaka Raiva Turka



Atslēgvārdi

oriģinālliteratūra; mūsdienu latviešu romāns

<https://www.lsm.lv/raksts/kultura/literatura/03.10.2023-ielukosanas-senas-rigas-interjera-un-cilveka-dvesele-divu-gramatu-apskats.a526258/>

“Es vedīšu tevi mājās” ir rakstnieces Ramonas Indriksones otrais romāns – 2019. gadā autore debitēja literatūrā ar stāstu krājumu “Pāris metru zem ūdens”, 2021. gadā iznāca romāns “Es biju cita”. Ja lasīti iepriekšējie autores darbi, ir aptuveni nojaušams, kas lasītāju sagaida jaunākajā romānā – sarežģīti tēlu likteņi un dramatiskas dzīves epizodes, sociālās problēmas, bet tam visam pa vidu kā mūžīgais dzinējspēks – mīlestība. Indriksone raksta par cilvēkiem mums apkārt, tāpēc romānā iekļautās tēmas un notikumi nešķiet banāli, bet no jauna akcentē mums visiem būtisko. Romāna varoņus – Adriānu, Zemgu, Sāru, Munisi un pārējos – autore atveido tāds, kādi viņi varētu būt – ne pārāk labus, ne sliktus, bet ar visām ēnas pusēm kā neiztrūkstošu viņu esības daļu, ar kuru katram pašam jācenšas sadzīvot.

Romāna centrā ir izbijušas influenceres Adriānas un datorspeciālista Zemgus attiecības un ceļš vienam pie otra. Lielākie viņu attiecību traucēkļi ir pašu dzīves rūgtā pieredze un nespēja no tās atsavināties. Ne tikai jūtas ir sarežģītas, bet arī varoņu izdzīvotie notikumi – Adriāna nesen ir zaudējusi vīru un cīnās ar depresiju. Notikumu gaitā gluži nejauši Zemgus kļūst par nozieguma šķetinātāju, tādējādi romānā iezīmējas arī detektīvelementi, jo pamazām tiek atklāti nepatīkami noslēpumi, meli un mahinācijas, saistīti ar Adriānas vīra Rolanda nāvi. Galvenie varoņi dzīvo ar apziņu, ka kaut kas vēl abiem līdz galam tomēr neļauj būt kopā – traucē gan pagātnes rēgi, gan dzīvošana sava prāta un iedomu pasaulē. Skaidrs, ka pēc daudziem kritumiem un negaidītiem dzīves pavērsieniem grūti noticēt, ka nākotnē vēl iespējams kas patīss un gaišs. Grūti arī

kādam uzticēties un pielaist viņu sev tuvāk, tomēr autore saviem varoņiem iedevusi cerības stariņu, pie kā pieturēties – dzīve turpinās, neatkarīgi no tā, kādas nākotnes izvēles tiek izdarītas.

“Es vedīšu tevi mājās” ir mūsdienīgs darbs, jo tajā ļoti niansēti atspoguļota cilvēka iekšējā sadrumstalotība, pievērsta uzmanība mentālajai veselībai, vecāku un bērnu attiecībām, šķirtām ģimenēm, realitātei un iedomām. Platforma *Instagram*, datori un vēl daudzas citas lietas – vienmēr var atrast kaut ko, aiz kā aizslēpties. Kādā epizodē Zemgus meita ļoti vēlas, lai tēvs uztaisa “*vēl bildes, tik krutas, lai tās nolaiko pieci simti vai vairāk*”. (100. lpp.) Tikai – ko tas dos, ja nebūs piepildījuma īstajā dzīvē?

Lasot romānu, brīžiem var pārņemt neērtības sajūta, cik tieši nākas saskarties ar kādas ģimenes un tās tuvāko līdzcilvēku attiecību peripetijām un neglaimojošiem noslēpumiem. Liekas, autore vēlas panākt, lai palūkojamies sev apkārt un protam saskatīt ne tikai melnu un baltu, bet visas dzīves piesātinātās krāsas, skaidri apjaušot to, kas var satricināt mūsu līdzšinējo uztveri un rutīnu.

Jebkurā dzīvē pienāk brīdis, kad jāatgriežas mājās – pie sevis. Dzīvojam laikā, kurā jaunu emociju un pieredzes iespējas ir neizsmeļamas, bet cilvēks no piedzīvotā mēdz apjukt. Grāmatā gan Zemgum, gan Adriānai nākas ieskatīties dziļāk sevī, lai tiktu uz priekšu. Tā mijas viņu dzīves ceļi, kādu laiku esot arī atšķirtībā, bet tieši vienatnē reizēm sevi izprast ir vieglāk. “*Es dzīvoju krustcelēs, bet vakaros man patīk palikt vienam, sēdēt uz jumta terases un skatīties saulrietā, domājot, kurai no realitātēm*

Indriksone, Ramona. Es vedīšu tevi mājās.

Iesaka Raiva Turka



Atslēgvārdi

oriģinālliteratūra; mūsdienu
latviešu romāns

<https://www.lsm.lv/raksts/kultura/literatura/03.10.2023-ielukosanas-senas-rigas-interjera-un-cilveka-dvesele-divu-gramatu-apskats.a526258/>

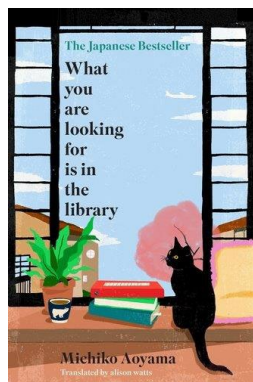
patiesībā piederu un vai vispār piederu.” (9. lpp.) “[...] kamdēļ Visumam vajadzēja ļaut mums sastapties, ja nekad mēs nebūsim tie, ja es nekad Tev līdz galam nebūšu tā, kura gribētu būt.” (250. lpp.)

Nevarētu teikt, ka romāna beigas ir laimīgas, taču kāds posms varoņu dzīvē ir noslēdzies, varbūt tam sekos jauns sākums, diemžēl, to neviens nekad nevar garantēt – reizēm vienkārši ir jāpaļaujas uz notiekošo. Indriksone ir uzrakstījusi aizkustinošu, smeldzīgu, melanholisku romānu par noslēpumiem, ilgām, kaislībām, tuvināšanos, attālināšanos, atkalsatikšanos. Lasītājam nāksies izdzīvot sarežģītu emociju gammu un, iespējams, mulst kopā ar grāmatas varoņiem, atpazīstot ko līdzīgu savā dzīves pieredzē.

Redaktore Anda Ogrīņa.
Natālijas Kugajevskas vāka dizains.
Rīga: Zvaigzne ABC, 2023. 288 lpp.
ISBN 9789934314117.

Aoyama, Michiko. What you are looking for is in the library: A novel.

Iesaka Anna Iltnere



Atslēgvārdi

japāņu romāns; bibliotēkas;
bibliotēku ietekme; bibliotekāri;
Japānas kopienas centri

<https://www.nytimes.com/2023/09/05/books/what-you-are-looking-for-is-in-the-library-michiko-aoyama.html>

Redz, kā tas ir. Nekad nevari zināt, cik liela nozīme kādam mirklim var izrādīties vēlāk. Japāņu pētniecei Juko Jošidai ir liela interese par Latvijas bibliotēkām. Tikšanās ar viņu deva man izpratni par Japānas bibliotēku sistēmu, kur vēsturiski liela nozīme ir kopienu centriem. Tie neietilpst publisko bibliotēku tīklā, tomēr gandrīz katrā ir pa bibliotēkai. Tas palīdzēja viegli iejusties japāņu rakstnieces Mičiko Aojamas grāmatā *“What you are looking for is in the library”* (“Tas, ko tu meklē, atrodams bibliotēkā”). Pirms trim gadiem izdots Japānas dižpārdoklis nu tulkots vismaz 15 valodās un vasarā iznāca angļiski.

Grāmatu veido pieci savā starpā līgani saistīti stāsti. Vienojošais to elements ir kāda enigmātiska bibliotekāre – Komučī kundze – kura katram no stāsta varoņiem iesaka dzīvi izmainošu grāmatu. Varoņi ir dažādi – darbā nelaimīgs vīrietis brieduma gados, jaunā māmiņa pusmūžā, mazliet pazaudējies trīsdesmitgadnieks, tikko pensijā devies kungs un uz lielpilsētu no rīsu laukiem pārcēlusies jaunieta, kura nezina, kas īsti grib būt. Katrs kaut ko meklē – iespēju īstenot sapni par antikvariātu, drosmi būt māksliniekam, jēgu atlikušajiem dzīves gadiem, izeju no “vāveres riteņa”... Tālab katram, kurš tā vai citādi ir nonācis vietējā kopienas centrā un pamanījis bibliotēku, bibliotekāres jautājums “Ko tieši tu meklē?” norezonē dziļāk nekā varbūt plānots. Augumā milzīgā un aprisēs izplūdusī bibliotekāre šķiet kā visas pasaules gudrības iemiesojums, kura maigi un gudri – kā tāda Buda – iesaka ne

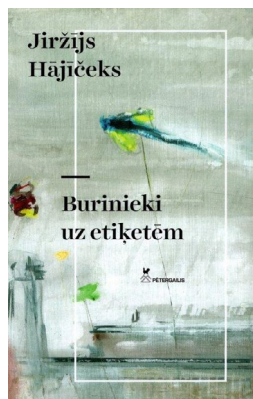
vien praktiski noderīgas grāmatas, bet ikreiz arī vienu, kas it kā “lec laukā” no saraksta. Visbiežāk tā ir bērnu grāmata. Pēcāk – īstā atslēga personiskām atklāsmēm. Vienā stāstā ieteiktā grāmata ir pat tik liela un smaga, ka lasītājs pieņem lēmumu nākt katru dienu un lasīt to bibliotēkā uz vietas. Ikdienā viņš gandrīz nekad nebija izgājis no mājas...

Gribas teikt – tā kā to pieprot tieši japāņu kultūrā – aprakstīto cilvēku dzīves netiek diametrāli mainītas un atklāsmes nav revolucionāras. Pārmaiņas ir klusas, bet precīzi virzītas. Reizēm pietiek izdzirdēt īstos vārdus, atvērt acis uz netīro dzīvokli un sakārtot to, parūpēties par sevi, ēdot veselīgāk. Īstenot sapni, nepametot darbu, bet gan soli pa solim ko reālu izdarot ik dienas. Dzīvi var izmainīt arī apziņa, ka drīkst būt mamma, kas netiek ar visu galā.

Grāmata lapojas ātri un viegli, jo ļoti gribas zināt, kā viss sakārtosies katram no varoņiem. Līdzīgā sižeta uzbūve – problēma, nonākšana bibliotēkā, ieteiktās grāmatas un izprašana, kāpēc tieši šīs, tad risinājums – stāstus padara par tādām kā pasakām, tomēr saturs ir tik tuvs mūsu katra ikdienai, ka grāmatu ik pa brīdim gribas samīļot. Arī tāpēc, ka tā tik tiešām ir mīlestības vēstule bibliotēkām, bibliotekāriem un bibliotēku lietotājiem, kuri līdz to durvīm nonāk pa dažādiem ceļiem, bet gandrīz vienmēr ir patīkami pārsteigti, tās atverot. Un nevainojiet mani, ja pēc grāmatas izlasīšanas jūs sāksiet filcēt.

Hājčeks, Jiržijs. Burinieki uz etiķetēm.

Iesaka Astra Šmite



Atslēgvārdi

čehu romāni

<https://www.petergailis.lv/veikals/Burinieki-uz-etiketem-p494419077>

Čehu rakstnieks Jiržijs Hājčeks (1967) dzimis Čehu Budejovicē, bet bērnību un jaunību pavadījis Dienvidbohēmijas laukos. Tāpēc nav pārsteigums, ka viņa romānā, kurš tagad pieejams arī latviešu lasītājiem, atspoguļoti Čehijas lauki.

Romāna "Burinieki uz etiķetēm" darbība notiek Čehu Hrumlovā un tuvējos laukos. Kāpēc grāmatai dots nosaukums "Burinieki uz etiķetēm", lasītājs gan uzzinās tikai romāna izskaņā. Tā satura izklāsts varētu izklausīties nedaudz banāls – romāns aptver vienu gadu galvenās varones, augstskolas pasniedzējas Marijas, dzīvē pēc laulības šķiršanas, kad viņai nākas pārvērtēt savu līdzšinējo dzīves pieredzi. Grāmatas autors ir lielisks stāstnieks, viņa tēlojums ir niansēm bagāts un smalki izstrādāts. Hājčeks savulaik atzinies, ka neviens romāns viņam nenāk viegli, to tapšanai tiek veltīti vairāki gadi: vispirms izšķīlas ideja, tad tā tiek apaudzēta ar detaļām, un tikai pēc tam, kad ir skaidrs romāna sižets, var ķerties pie rakstīšanas.

Grāmatas uzbūvē izmantoti gada divpadsmit mēneši, un vienīgi oktobris izjauc pareizo secību, jo ar to romāns sākas. Lasītājs tiek iepazīstināts ar apstākļiem, kuros nonākusi galvenā varone Marija, un tikai pēc tam tiek šķetināta notikumu hronoloģiskā gaita. Hājčeka romānā piesaista viņa māka aizraut ar vēstījumu par vienkāršu cilvēku dzīvi, kuru attiecības tā samezģlojušās, ka nav redzams risinājums.

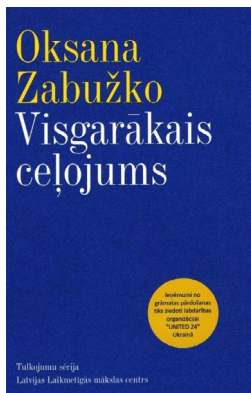
Mani pārsteidza, cik psiholoģiski niansēti autors spējis attēlot galvenās varones jūtas un pārdzīvojumus. Atturīgā stāstījumā

izsekots Marijas (iespējams, viņas vārds izvēlēts simboliskā nozīmē) drāmai, kurā atklājas viņas dzimtas vēsture, nesaskaņas ar māsu, bet plašākā nozīmē – starp pilsētu un laukiem, starp dažādām paaudzēm valdošā spriedze. Beidzamajā nodaļā, kad Marijai bijis pietiekami daudz laika pārdomām, viņa guvusi atziņu: "Man šķiet, ka mani vistuvākie cilvēki ir tikpat vientuļi kā es. Neprot nevienam izstāstīt, kāpēc cieš. Nezinu, kāpēc tētis tik briesmīgi dzēra. Un kā ar mammu, vai viņai jebkad ir bijušas kādas ambīcijas, kā viņa iztēlojās savu dzīvi kaut kad agrāk. Un mana māsa, kāpēc viņa visu ap sevi klusējot pieņēma un tagad velk savu likteni tālāk..." Tas ir Marijas pirmais solis pretī jaunai dzīvei, kurā – kā autors ļauj nojaust – viņa vairs nebūs vientuļa.

Taču visu romāna darbību uzzināsiet un izvērtēsiet, izlasot paši. Piebilstams, ka Hājčeks ir Čehijā atzīts autors, kurš divas reizes saņēmis čehu literatūras galveno balvu *Magnesia Litera*. Viņa darbi izdoti jau 13 valodās – albāņu, baltkrievu, bulgāru, horvātu, angļu, vācu, ungāru, itāļu, latviešu, maķedoniešu, poļu, slovēņu, ukraiņu, tagad – arī latviski.

Zabužko, Oksana. Visgarākais ceļojums.

Iesaka Dārija Juškeviča



Atslēgvārdi

ukraiņu dokumentālā proza;
Krievijas iebrukums Ukrainā

<https://lcca.lv/lv/veikals/okšana-zabuzko--visgarakais-ceļojums/>

<https://satori.lv/article/iznak-ukrainu-rakstnieces-okšanas-zabuzko-gramata-visgarakais-ceļojums>

<https://lrl.ism.lv/lv/raksts/kulturas-rondo/ukrainu-autore-okšana-zabuzko-un-vinas-gramata-visgarakais-ceļoj.a181716/>

Oktoobra sākumā Latvijā izdota ukraiņu mūsdienu rakstnieces Oksanas Zabuzko grāmata "Visgarākais ceļojums". Rakstniece ir populāra un nozīmīga autore ne tikai savā dzimtenē, bet arī daudzās citās valstīs; tā kā grāmatā šīs informācijas nav, nedaudz – par Zabuzko dzīvi un daiļradi. Dzimusi Ukrainā, 1960. gadā. Jau divpadsmit gadu vecumā parādījās Zabuzko dzejoļu publikācijas, pirmais romāns publicēts 1969. gadā. Tarasa Ševčenko Kijivas Nacionālajā universitātē ieguvusi doktora grādu mākslas filozofijā, zināšanas papildinājusi Hārvarda un Pitsburgas universitātēs, bijusi arī Fulbraita stipendiāte un dažādu literāro balvu ieguvēja. Zabuzko ir 17 grāmatu autore, tās tulkotas 15 valodās. Žanri – dzeja, proza (pārsvārā romāni, esejas, dokumentālā proza), publikācijas medijos.

"Visgarākais ceļojums" autore vairāk nekā trīsdesmit gadu garajā daiļrades posmā ir pirmais pasūtījuma darbs pēc itāļu izdevniecības "Einaudi" lūguma 2022. gada pavasarī. "Izdevējs lūdz mani pēc iespējas lakoniskāk paskaidrot, ko Eiropas lasītājs palaidis garām no šī kara vēsturiskā un kultūras konteksta." Rakstniece atzīst, ka saņēmusi ļoti sarežģītu uzdevumu – visu saturu „iespiest” 150 lappusēs. Lielā mērā palīdzējusi apziņa, ka tā ir viņas „frontes līnija” ar misiju – būt ukraiņu humānās kultūrdomas vēstniecei Eiropā. Zabuzko sniegusi neskaitāmus lasījumus un simtiem interviju daudzās valstīs, tostarp arī runu Eiropas Parlamentā. Tāpēc viņa šo savu misiju pārnestā nozīmē nosauc par „ceļojumu”, kas turpinās joprojām. Nu šis vēstījums nonācis arī pie latviešu lasītājiem. Teju katrā lappusē izskan kāda spēcīga doma, ko gribētos citēt. Patiesi ir vērts šo mazo, bet izcilo grāmatu izlasīt katram pašam.

Rakstniece grāmatu veidojusi gan kā īsus stāstus, gan nobeiguma daļā – kā esejas. Darbs pabeigts pagājušā gada vidū, iztulkots jau astoņās valodās. Visnotaļ trāpīgas personiskās atmiņas un vērojumi veiksmīgi savienoti ar vēsturiskā fona

No ukraiņu valodas tulkojis Kristaps Vecgrāvis.
Rīga: Latvijas laikmetīgās mākslas centrs. 2023. 150 lpp.
ISBN 9789934808181.

kritisku analīzi, atzīstot, ka pašreizējā situācija atgādina atgriešanos 20. gadsimta trīsdesmitajos gados. "Sākušies atmiņu uzplaisnījumi", atdzīvojušās un no jauna atvērušās brūces ... es to nesaucu par Krievijas – Ukrainas karu, jo tāds nosaukums ir pārāk lokāls. Es saucu to par Trešo pasaules karu." Strikts un noteikts ir rakstnieces vērojums par to, ka "... jaunais karš ir dzimis ne tik daudz no ļaunuma, bet gan no ļaunumu barojošas vides: no stulbuma un glēvuma. Identiski diviem iepriekšējiem kariem." Ne morāli, ne intelektuāli Rietumi nebija gatavi tam, kas notiek šobrīd. Rakstniece īpaši pievērš rietumnieku uzmanību faktam, ko viņi ilgstoši nav pamanījuši, ka notiek "... robežu izpludināšana Rietumu kultūrā, par pakāpenisku pāreju no Eiropas racionalizācijas uz Krievijas ļaunuma normalizāciju."

Zabuzko vērtīgais skatiens, plašās un daudzpusīgās zināšanas sniegušas atbildes uz daudziem "Kāpēc?" jautājumiem. Autore arī atgādina, ka pienācis laiks pārskatīt iepriekš neizvērtēto krievu literatūras imperiālistisko dabu, kas "...lielā mērā noauda "maskēšanās tīklu" krievu tankiem un ...esam tieši liecinieki tam, ka simtiem miljonu likteņus izšķir lasāmvielas izvēle." Vienlaikus rakstniece ir pārliecināta: ja ļaunuma impērija nespēja nogalināt ukraiņus 20. gadsimtā, tad "...mēs patiešām esam kļuvuši stiprāki, mūsu pusē ir dzīves spēks – izaugsmes, mīlestības un brīvības spēks." Gluži kā teikts Ukrainas himnā: "Dvēseli un miesu mēs atdosim par mūsu brīvi!"

Liels paldies Kristapam Vecgrāvim par veiksmīgo grāmatas tulkojumu! Un vēl kāda iepriecinoša ziņa: drīzumā apgāds "Neputns" izdos Oksanas Zabuzko eseju krājumu "Planēta Vērmele" – par Čornobiļu.

Piebilde: ieņēmumi no grāmatas pārdošanas tiks ziedoti labdarības organizācijai „UNITED24” Ukrainā.

Hārgreiva, Kirana Milvuda. Džūlija un haizivs.

Iesaka Anna Iltnerē



Atslēgvārdi

angļu jaunatnes romāns

<https://www.janisroze.lv/lv/jana-rozes-apgads/jra/berniem-un-jaunusiem/dzulija-un-haizivs.html>

<https://klasika.ism.lv/lv/raksts/gramatu-stasti/kiranas-milvudas-hargreivas-dzulija-un-haizivs-un-jana-elsberga-a180795/>

Ir viens konkrēts prieka paveids – kad grāmatnīcas plauktā ieraugi labas ārvalstu grāmatas tulkojumu latviski. Pat ja svešvaloda, iespējams, problēmas nesagādā, nekas nevar aizstāt stāsta izdzīvošanu dzimtajā mēlē. Šoreiz tādu prieku man sagādāja “Džūlija un haizivs” – grāmata jauniešiem, kuras autore ir Kirana Milvuda Hārgreiva un sapņaino ilustrāciju autors – viņas vīrs, mākslinieks Toms de Frestons. Oriģinālā grāmata iznāca pirms pāris gadiem, bet nupat arī latviski – Renātes Punkas tulkojumā. Man kā jūras apmātajai šis ir ļoti mīļš stāsts. Gaidīju to jau kopš 2020. gada, kad man palaimējās britu [pāri intervēt](#); abi toreiz atklāja: “Strādājam pie kopīgas grāmatas, par kuru vēl nedrīkstam stāstīt pārāk daudz, taču tajā figurēs bāka un Grenlandes haizivs.”

Grāmatā ir satilpināti visi tie elementi, kas var kalpot par labu āķi, lai mani kā lasītāju nomakšķerētu: te ir ne vien bāka, kurā ģimene uz laiku apmetas, un noslēpumainā Grenlandes haizivs, bet arī zinātkāri jaunieši, draudzība, svarīgi pierakstu blociņi, bibliotēka (aiz veļasmazgātavas, un ja apmeklējums kritīsies, tā tikšot slēgta), grāmatas un zvaigznes. Bet stāsts nav tikai romantiska virskārta. Tas ir dziļš, tumšs, bīstams un neparedzams kā jūra pati. To trāpīgi atveido mākslinieka ilustrācijas, kas brīžiem liek šķirt lapu pēc lapas, it kā ienirstot dzīlēs, kur gaismas vairs nav. Stāsts ir par meitenes Džūlijas mammu – zinātnieci, kura kā “Mobija Dika” kapteinis Ahabs ir gatava teju uz visu, lai dzītos uz priekšu un “balto vali” atrastu. Mamma neatlaidīgi meklē Grenlandes haizivi, kura ir “senāka par kokiem” un dzīvo tik lēnā laikā, ka pētniece cer minēt un risināt cilvēces novecošanas problēmas. Tomēr

veselība nav vien pētījuma lauks. Arī mammas veselības problēmas saasinās, un grāmatas sižets izved Džūliju, viņas tēti un lasītāju cauri emocionālām bangām. Beigas ir labas, gribu iedrošināt. Neizskaistinātas, nepārspīlētas, sirsnīgas, īstas, bet labas. Jo garīga slimība tiek apzināta, risināta, par to tiek runāts, un bērnam vairs nav bail. Ne par velti darbība notiek bākā, kurā jāatgriež gaisma. Ne par velti grāmatas krāsas ir melnā un dzeltenā. Tumsa un gaisma – līdzās. Lasīju grāmatu gan kā bērnu mamma, gan kā bērns, kas mēs visi kaut kur iekšā joprojām esam.

“Džūlija un haizivs” vēl ilgi neiziet no prāta. Domāju, ka arī tālab, ka tajā ir gudri ieausta daļa pasaules literatūras. Vai atsaucēs liktas apzināti, var tikai minēt. Lasot domāju par Muminu ģimeni, kura Tūves Jānsones grāmatā “Tētis un jūra” no mājīgās un drošās ielejas pārceļas uz bāku jūras vidū, jo Muminu tētim, mūsdienīgi runājot, ir pusmūža krīze un viss ierastais ir apnicis. Stāstā Muminus top par pusaudzi un meklē sevi, naktīs kļūstot pa salu, bet mamma, palikusi bez mīļā dārza, mēģina rast citu radošu piepildījumu, vienā brīdī pat iemanoties pazust no ģimenes acīm aiz uzgleznotas ābeles un vērot, kā tie tēju uzvāra paši. Cita paralēle – mūsdienās ir virkne grāmatu jauniešiem (piemēram, *Hannah Gold* “The Lost Whale”, *Chloe Daykin* “Fish Boy” u.c.), kuru sižeta līnija ir sāpīgas vecāku problēmas, bet emocionālais atbalsts – daba jeb valdzinošās jūras radības, par kurām nereti zinām pat mazāk kā par kosmosu, bet kas kaut kā palīdz mums sadzīt.

“Džūlija un haizivs” liek domāt un just. Un iekārtot blociņu vispārsteidzošākajiem jūras faktiem.

Hārgreiva, Kirana Milvuda. Džūlija un haizivs.

Rīga: Jāņa Rozes apgāds, 2023. 208 lpp.
ISBN 9789984239491.

Iesaka Madara Freivalde



Atslēgvārdi

angļu jaunatnes romāns

[https://www.janisroze.lv/
lv/jana-rozes-apgads/jra/
berniem-un-jaunusiem/
dzulija-un-haizivs.html](https://www.janisroze.lv/lv/jana-rozes-apgads/jra/berniem-un-jaunusiem/dzulija-un-haizivs.html)

[https://klasika.ism.lv/lv/raksts/
gramatu-stasti/kiranas-
milvudas-hargreivas-dzulija-
un-haizivs-un-jana-elsberga-
a180795/](https://klasika.ism.lv/lv/raksts/gramatu-stasti/kiranas-milvudas-hargreivas-dzulija-un-haizivs-un-jana-elsberga-a180795/)

Grāmata “Džūlija un haizivs” manā redzeslokā nonāca, tikko to ieraudzīju grāmatnīcā. Vairākkārt gāju grāmatai garām, taču vizuāli pievilcīgais vāka noformējums mani “nelaida vaļā”. Grāmatu izšķirstot, biju patīkami pārsteigta par ilustrācijām un skaisto dizainu. Ilustrāciju vadmotīvu veido divas krāsas – dzeltena un melna – it kā tik pretējas, tomēr viena otru ļoti labi papildinošas. Dzeltenā krāsa pavīd ne tikai ilustrācijās, bet arī tekstā – dzeltenais lietusmētēlis, dzeltenā piezīmju grāmatiņa u.c.

Brīdī, kad man bija iespēja sākt lasīt grāmatu, biju patiesi priecīga par to, ka mana intuīcija izrādījās pareiza – grāmata ir lieliska!

Bērniem piemīt kāda fantastika spēja – tas, ka viņi ir vēl tikai bērni, neliedz ļoti labi izprast apkārt notiekošo. Arī galvenā varone Džūlija, kurai stāsta sākumā ir desmit gadu un divi simti un trīs dienas, ir gudra, zinātkāra, vecāku ļoti mīlēta meitene. Džūlija stāstā risina vairākus sev būtiskus jautājumus – kāpēc mamma ir teju fanātiski aizrāvusies ar haizivju pētīšanu, kāpēc mamma viņu neņem līdzi, kad brauc jūrā, kāpēc cilvēki dara pāri viens otram, kāpēc bibliotēka atrodas pašapkalpošanās veļas mazgātavā utt.

Grāmata ir patiess baudījums gan saturiski, gan vizuāli. Sižets skar dažādus mūsdienās aktuālus tematus – klimata pārmaiņas, ekoloģiju, mentālo veselību, savstarpējās attiecības, to, cik ļoti kāda konkrēta aizraušanās spēj aizraut arī apkārtējos, cik daudz viens cilvēks spēj mainīt

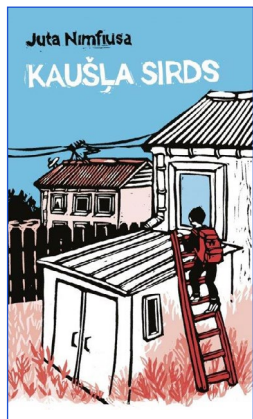
lietas uz labu, kā arī to, cik būtiski ir sarunāties un tikt sadzirdētam. Vēlos pieminēt vēl kādu svarīgu, grāmatas lappusēs bieži minētu jautājumu – Džūlijas tēva attiecības ar meitu. Tās ir empātiskas, uz sarunu vērstas un mīlestības pilnas, un tas iepriecina. Jo ierasts, ka biežāk grāmatās tiek apspēlētas bērnu un mammu attiecības, taču šeit liela loma atvēlēta Džūlijas attiecībām ar tēvu.

“*Laime ir tikpat bīstama kā skumjas*” – šis apgalvojums ļāva Džūlijas mammai noticeēt sev, pierādīt apkārtējiem, ka viss ir iespējams, taču vienlaikus arī apzināties, ka ne visas vēlmes ir atkarīgas tikai no mums.

Šeit es vēlos pielikt daudzpunkti un aicināt ikvienu izlasīt šo grāmatu. Steidziet uz bibliotēku vai grāmatnīcu un meklējiet to!

Nimfiusa, Juta. Kaušļa sirds.

Iesaka Madara Freivalde



Atslēgvārdi

vācu autoru stāsti skolēniem;
mobings un vardarbība

<https://sandrakoka.com/blog/2023/11/juta-nimfiusa-kausla-sirds>

Rudens izglītības iestādēs bieži vien iesākas ar dažādām domstarpībām, strīdiem, kašķiem, neizpratni, jo vasaras periodā skolēni ir baudījuši dabu un piedzīvojuši laiku kopā ar draugiem, taču septembrī, atgriežoties skolas solā, atkal satiekam tos, ar kuriem mums nav tik labas attiecības vai, tieši pretēji, kuri nevēlas ar mums draudzīgas attiecības, tomēr laiks skolā jāpavada kopā. Mobinga tēma ar katru gadu kļūst arvien aktuālāka un biežāk par to tiek runāts arī sabiedrībā. Mūsu valstī tiek īstenotas dažādas kampaņas*, kuras izglīto par mobingu, taču – vai par šo tēmu tiek runāts ar skolēniem? Vai skolēni vispār izprot jēdzienu – mobings? Tiesa, mobings ir bijis klātesošs vienmēr, un labi, ka šobrīd to mākam definēt ne tikai kā terminu, bet izprotam šīs nepatīkamās parādības būtību un sekas.

Grāmata "Kaušļa sirds" sākas ar kādu vardarbīgu ainu, kurā Kajs dara pāri pirmās klases skolniecei Paulīnei. Kajs ir zēns, kurš ne pirmoreiz dara pāri citiem, slikti mācās. Izrādās, ka, dodoties mājās, zēns sagaida mammas signālu, ka drīkst ierasties, un savā istabā iekāpj pa mājas sienai pieslietām trepēm. Pa galvenajām durvīm Kajs pārnākt mājās nedrīkst. Kāpēc? Atklājas, ka iemesls ir pavisam nejauks – viņa tēvs ir vardarbīgs. Stāsta sākumā šim faktam tiek pievērsta maza uzmanība, taču vēlāk uzzinām, ka Kaja attiecības ar tēvu ir ļoti būtisks vadmotīvs, kurš caurvij visu stāstu.

Nav brīnums, ka Kajs neprot tikt galā ar emocijām un tās projicē uz apkārtējiem un mazāk aizsargātajiem. Līdz brīdim, kad skolotāja ir tuvu izmisumam un viņai prātā ienāk doma likt pieskatīt Kajam klases jaunpienācēju Grētu. Grēta nav parasta meitene – viņai patīk dejot, meklēt skaistākās puķes,

it visā viņa saskata ko pozitīvu. Pavadīt laiku ar Grētu Kajam ir milzīgs izaicinājums, taču, jo vairāk laika viņš ar meiteni pavada, jo vairāk saprot, ka dzīve patiesībā var būt arī gluži citāda – skaista, un Kajā mītošais niknums pret pasauli pamazām sarūk – zēns iemācās priecāties par apkārtējo pasauli un mazajām ikdienas lietām kopā ar Grētu.

Lai arī grāmatas sākumā izskan gana daudz vardarbības un niknuma, stāsta otra puse jau ir ar mazu saules stariņu.

Šajā stāstā mobinga izpausmes saskatāmas ļoti viegli, un tikpat viegli ir izprotams Kaja sliktā rakstura un dusmu cēlonis.

Grāmatā esošās ilustrācijas, kurās dominē melnā un sarkanā krāsa, stāstu tikai paspīlgtina. Krāsu izvēle tiešā veidā parāda, cik ļoti sāpīgs dažkārt var būt pateiktais vārds, taču netiešā veidā ļauj lasītājam no sirds iejusties gan Kaja, gan Grētas lomā, just viņiem līdzīgu un censties izprast viņu rīcību.

* Ar mobingu un vardarbību jauniešu vidē saistīti resursi:

Sociālais projekts "[#Neklusē](#)"

Kampaņa "[Apturēsim mobingu skolās!](#)"

Kampaņa "[Ieskaties acīs! Nīrgāšanās – nav smieklīgi!](#)"

Kampaņa "[Emocionālā vardarbība – neredzama, bet īsta](#)"
Pusaudžu motivācijas programma (MOT)

[Pētījumi un statistika par bērnu drošību un vardarbību](#)

Mihaļicina, Katerina. Kas aug parkā.

Iesaka Aija Uzula



Atslēgvārdi

ukraiņu bērnu stāsti

<https://www.baltaisvalis.lv/veikals/item/gramatas/kas-aug-parka/>

<https://www.lsm.lv/raksts/dzive--stils/vecaki-un-berni/27.07.2023-iepazisti-kokus-kas-aug-parka-poetiski-izzinosa-gramata-berniem.a518009/>

Kas mēs esam, no kurienes nākam un cik svarīgi ir nebūt vientuļam – šķiet, šie ir galvenie vizuāli un saturiski omulīgajā grāmatīņā iekļautie jautājumi. Mazais sējenis* iet savu ceļu un meklē savas saknes, savu cilti, lai nejustos vientuļš. Ceļā viņš sastop dažādus kokus un uzrunā tos, meklējot identitāti.

Izdevniecības "Baltais valis" izdotā ukraiņu autore Katerinas Mihaļicinas bērnu grāmata "Kas aug parkā", ko tulkojis Māris Salējs, vienkāršā veidā aicina bērnu meklēt likumsakarības dabā un cilvēkos. Tas ir stāsts par apkārtni, kas palīdz ieraudzīt līdzīgo un atšķirīgo dabā un mūsos. Grāmatā varam gūt vecumam atbilstošu, redzesloku paplašinošu informāciju par kokiem un to pozitīvo ietekmi uz cilvēku; plašākā kontekstā grāmata aicina domāt arī par personības izaugsmi un piederības nozīmību. Grāmatas anotācijā minēts, ka tas ir ekoizglītojošs stāsts un pasaka vienlaicīgi. Patiesi, to var lasīt divējādi.

Saturiski izdevums būs sevišķi noderīgs pirmsskolas un sākumskolas vecuma bērniem, palīdzot sirsnīgā veidā bagātināt zināšanas par koku sugu atšķirībām. Īpaši uzslavējams grāmatas mākslinieciskais noformējums, ko veidojusi māksliniece Oksana Bula. Ilustrācijas ir acij tīkamas, maigos toņos un ļoti sirsnīgas, kas noteikti piesaistīs arī mazuļus, kuri paši vēl neprot lasīt.

No ukraiņu valodas tulkojis Māris Salējs.
Oksanas Bulas ilustrācijas.
Rīga: Baltais valis, 2023. 40 lpp.
ISBN 9789934918902.

Iepriecinoši, ka mazajam sējenim pēc ilgiem meklējumiem un sirdsdēstiem izdodas sastapt savu mātes koku, kas, gluži kā sējenis, ir bezgala priecīgs par savu turpinājumu. Grāmatā ietverta, iespējams, katram no mums tik svarīgā doma, ka "laime ir atrast šajā pasaulē kādu, kurš ir tev līdzīgs" un apzināties gan savas saknes, gan turpinājumu.

* no sēklas bez pārstādīšanas izaudzis jauns augs. Avots: <https://tezaurs.lv/s%C4%93jenis>

Bauere, Jana. Kā apskaut ezi.

Iesaka Inga Kaļva-Miņina



Atslēgvārdi

grāmata bērniem; slovēņu bērnu stāsti

<https://www.lsm.lv/raksts/dzive--stils/vecaki-un-berni/20.09.2023-sirsnigs-stasts-mazajiem-lasitajiem-latviskota-janas-baueres-gramata-ka-apskaut-ezi.a524707/>

Arī ezim dažreiz gribas siltu apskāvienu. Bet ko darīt, ja apkārtējie baidās no apskāviena, saprotot, ka eža adatas var radīt ļoti durstīgas sajūtas? Lūk, tieši šāds ir slovēņu rakstnieces Janas Baueres stāsts par meža iemītnieku ezi, kurš kādu dienu apjauš, ka ļoti vēlas kādu apskaut. Visi ceļā sastaptie dzīvnieki pēkšņi kļūst steidzīgi un izdomā jocīgus iemeslus, kādēļ jādodas prom, lai tik nebūtu jāapskaujas ar adataino un durstīgo ezi.

Lai arī šķiet, ka situācija ir bezcerīga, eža draugs Pipe izdomā daudz oriģinālu veidu, kā ezis varētu tikt pie apskāvieniem. Kā iecerētais izdosies un vai viss notiks tieši tā, kā plānots, mazie lasītāji uzzinās, izlasot šo grāmatu. Pačukstēšu vien to, ka bez starpgadījumiem neiztikt, un visā apskāvienu meklējumā piedzīvojumā izkristalizēsies vērtīga eža atziņa: *“Un apskāvieni ir neparedzami, es nevaru ar tiem tā vienkārši svaidīties apkārt.”*

Grāmata rosina padomāt un parunāties ar bērniem par vairākām svarīgām lietām:

* apskāvieniem – īstiem jeb dzīviem un pavisam neīstiem (mēdz taču būt arī tādi);

* savām robežām – vai mums patīk apskauties un vai tas ir jādara tad, kad tu to negribi?

* radošām idejām – tās bieži vien spēj izmainīt notikumus uz labo pusi (te var parunāties, ko bērni ieteiktu darīt, lai ezi var apskaut un nejst adatu durstīgumu; ticu, ka būs daudz radošu ideju!);

* drosmi – eža drosmīgo rīcību, kas izmainīja viņa ikdienu; apkārtējo drosmi – cik bieži kāda ārējais izskats ietekmē mūsu uzskatus par viņu. Tāpat būtu jārunā arī par drosmi būt pašam – arī adatainam ezim, kuru neviens negrib apskaut, nevajag krist panikā, ko katrā situācijā vienmēr ir kāds risinājums.

Latviešu lasītāji jau iepazinuši rakstnieces Baueres radīto kolorīto tēlu – enerģisko un ar īpašu raksturiņu apveltīto mežlaumiņu, kas ne pavisam nav tāda, kā līdz šim pasakās iepazītās mīļīgās laumiņas. Iesaku izlasīt autorei grāmatas “Mežlaumiņa Baigajā biezoknī” un “Mežlaumiņa un trakā ziema” (“Aminori”), kurās atklājas daudz dažādu piedzīvojumu Baigā biezokņa iemītnieku dzīvēs un savstarpējās attiecībās.

Lappusēs uzrunājoši rotājas slovēņu mākslinieka Petera Škerla mierīgi brūnganzaļos toņos tērptās ilustrācijas. Grāmata ir diezgan liela formāta, tādēļ mazais lasītājs pēc izlasīšanas to ļoti labi varēs apskaut. Jo grāmatām taču patīk, ka tās apskauj, vai ne?